

Verantwoording monitor Sociale samenhang

27 augustus 2019



1. Aanleiding en doel

Een sterke sociale samenhang draagt bij aan positieve ontwikkelingen op onder andere het terrein van veiligheid, gezondheid, welzijn en economische productiviteit en groei. Deze sociale samenhang zou afnemen in Nederland, is de dikwijls gehoorde aanname: mensen maken zich zorgen over afnemende solidariteit, verruwing van de samenleving en het afnemen van vertrouwen en sociale contacten. Deze aanname wordt echter niet bevestigd door cijfers (CBS, 2015). Wel zijn er soms grote verschillen tussen bevolkingsgroepen in participatie en vertrouwen, vooral qua leeftijdsgroep en opleidingsniveau. In deze monitor wordt een beeld gegeven van de sociale samenhang in Fryslân.

2. Keuze van indicatoren

Er bestaan verschillende definities van sociale samenhang. Het FSP gebruikt het raamwerk voor sociale samenhang van het CBS als uitgangspunt. Het CBS bekijkt sociale samenhang vanuit drie dimensies: participatie, vertrouwen en integratie (CBS, 2015). Participatie is de mate waarin mensen banden met elkaar aangaan, elkaar steun en hulp bieden, meedoen in maatschappelijke organisaties en deelnemen aan politieke activiteiten. Vertrouwen is een voorwaarde voor het aangaan van verbindingen met andere mensen, organisaties en politiek. Integratie vloeit voort uit participatie en vertrouwen, binnen en tussen groepen. Er wordt afgeweken van dit raamwerk wanneer er indicatoren beschikbaar zijn die beter inspelen op vraagstukken die specifiek voor de provincie Fryslân interessant zijn. In de monitor komen de volgende onderwerpen aan bod:

Sociale contacten

Welke banden of netwerken mensen met elkaar aangaan, en in welke frequentie en vorm, biedt een belangrijk inzicht in de mate van sociale samenhang.

Eenzaamheid

Eenzaamheid is een belangrijk beleidsthema van gemeenten. Eenzaamheid kan een gevolg zijn van een dalende sociale samenhang, en kan verstrekende gevolgen hebben op het gebied van gezondheid en welzijn.

Mantelzorg

Ook mantelzorg is een belangrijk beleidsthema van gemeenten: de zorg voor zorgbehoevende naasten vanuit een persoonlijke band, waarbij mantelzorgers voldoende en passend worden ondersteund.

Informele hulp

De overheid vraagt burgers elkaar de helpen. De spontane hulp en steun die mensen elkaar bieden buiten georganiseerd verband, vormt een belangrijke indicator voor sociale samenhang.

Verenigingen

Deelname aan verenigingen biedt mensen gelegenheid elkaar te ontmoeten en contacten aan te gaan, waardoor hechte banden kunnen ontstaan die hun uitwerking op diverse maatschappelijke terreinen kunnen hebben.

Vrijwilligerswerk

De mate waarin mensen als vrijwilliger actief zijn is een belangrijke indicator voor sociale samenhang. Nu de verzorgingsstaat is verschoven naar een participatiesamenleving vraagt de overheid in toenemende mate inzet in vrijwilligerswerk, en biedt de overheid de ruimte daartoe.

Burgerparticipatie

Overheden vinden het belangrijk om hun burgers te betrekken bij het ontwikkelen en implementeren van beleid. Het is daarom relevant om te volgen in hoeverre burgers zelf betrokken willen worden bij het beleid.

Vertrouwen

Vertrouwen is een belangrijke voorwaarde om verbindingen aan te gaan en vergroot de bereidheid om te handelen in het belang van een groep of gemeenschap. Het CBS noemt in haar raamwerk van sociale samenhang vertrouwen in andere mensen, en vertrouwen in organisaties en politiek.

3. Definities en toelichting van gebruikte begrippen

Sociale contacten

De mate, vorm en voorkeur van contacten die respondenten van Panel Fryslân face to face (fysieke ontmoeting), online (contact via telefoon, app, chat) met familie (familieleden die niet in eigen huis wonen), vrienden (goede vrienden en kennissen) en burenen (personen die dichtbij iemand wonen) hebben.

Eenzaamheid

Het subjectief ervaren van een onplezierig of ontoelaatbaar gemis aan (kwaliteit van) bepaalde sociale relaties. Voor het meten van eenzaamheid maakt GGD Fryslân gebruik van de eenzaamheidsschaal van De Jong Gierveld, die uit elf uitspraken bestaat (1999). Een persoon is matig eenzaam bij minstens drie ongunstige scores op het totaal aan items, ernstig eenzaam bij negen of meer.

Mantelzorg

De langdurige en onbetaalde zorg voor chronisch zieken, gehandicapten en hulpbehoevenden door naasten (partner, gezins- en familieleden, vrienden, kennissen en burenen) vanuit een al bestaande persoonlijke band tussen mantelzorger en de naaste die hij of zij verzorgt.

Informele hulp

De onbetaalde hulp die respondenten in de vier weken voorafgaand aan de door Panel Fryslân verspreide vragenlijst in hun vrije tijd, buiten organisaties om, hebben gegeven aan anderen buiten het eigen huishouden, zoals aan zieken, burenen, familie, vrienden en bekenden.

Lid van verenigingen

Lidmaatschap van hobby- en vrijetijdsverenigingen van respondenten van Panel Fryslân op het moment van de afname van de vragenlijst.

Deelname informele groepen

Buiten organisaties om, op eigen initiatief deelnemen aan groepen, het samen ondernemen van activiteiten, door respondenten van Panel Fryslân op het moment van afname van de vragenlijst.

Vrijwilligerswerk

Het verrichten van vrijwilligerswerk ten behoeve van anderen of de samenleving, in enig georganiseerd verband, onverplicht en onbetaald, door respondenten van Panel Fryslân op het moment van afname van de vragenlijst.

Betrokkenheid beleid

Het al dan niet betrokken willen worden bij het maken van beleid van hun gemeente, door respondenten van Panel Fryslân op het moment van afname van de vragenlijst.

Sociaal vertrouwen

Het al dan niet onderschrijven van de stelling dat de meeste mensen over het algemeen wel te vertrouwen zijn, door respondenten van Panel Fryslân op het moment van afname van de vragenlijst.

Vertrouwen in instituties

De mate van vertrouwen in instanties in Nederland door door respondenten van Panel Fryslân op het moment van afname van de vragenlijst.

Opleidingsniveau

De hoogst voltooide opleiding is:

Laag opgeleid: basisonderwijs, praktijkonderwijs, vmbo

Middelbaar opgeleid: havo, vwo of mbo

Hoog opgeleid: hbo-opleiding of universitaire opleiding

Stad of platteland in Fryslân

Platteland: minder dan 5000 inwoners

Stad: meer dan 5000 inwoners

4. Bronnen

Panel Fryslân

Panel Fryslân is onderdeel van het FSP en bestaat uit een ruim 6000 leden tellende representatieve groep inwoners van Fryslân die hun mening geven en ervaringen delen over wat er speelt in de provincie. Voor deze monitor is gebruik gemaakt van de vragenlijsten Meedoen en vertrouwen van de inwoners van Fryslân (2019), Sociale contacten en betrokkenheid (2019) en Zorg in Fryslân (2018). Meer informatie: [Panel Fryslân](#)

GGD Gezondheidsmonitor

GGD Fryslân doet iedere vier jaar onderzoek naar de gezondheidssituatie van de Friese bevolking, door vragen voor te leggen aan Friezen van verschillende leeftijdsgroepen. Voor deze monitor is gebruik gemaakt van data over eenzaamheid en mantelzorg afkomstig uit de Gezondheidsmonitor 19+ (2012, 2016). Meer informatie: [GGD Gezondheidsmonitor 19+](#)

Overige literatuur

CBS. (2015). *Sociale samenhang: wat ons bindt en verdeelt*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2015/45/sociale-samenhang-2015-wat-ons-bindt-en-verdeelt>

CBS. (2018). *Vrijwilligerswerk: activiteiten, duur en motieven*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/29/vrijwilligerswerk-activiteiten-duur-en-motieven>

De Jong Gierveld, J., & van Tilburg, T.G. (1999). *Manual of the loneliness scale*. Amsterdam: Department of Social Research Methodology, Vrije Universiteit. Geraadpleegd van <https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/1092113>

Van Tilburg, T.G. (2007). *Zicht op eenzaamheid: achtergronden, oorzaken en aanpak*. Assen: Van Gorcum.

SCP. (2019) *Informele zorg ontvangen en verlenen*. Geraadpleegd van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2019/Informele_zorg_ontvangen_en_verlenen_is_de_context_van_invloed

WRR. (2017). *Vertrouwen in elkaar en in de samenleving*. Geraadpleegd van <https://www.wrr.nl/publicaties/working-papers/2017/07/05/vertrouwen-in-elkaar-en-in-de-samenleving>

Contact – voor meer informatie of vragen

Truus de Witte

Onderzoeker

tdewitte@fsp.nl

06 392 019 93

.....